

Prav lepa zahvala spodobi se pa Zagrebu samemu, ne morda, ker je v sijajnem sprejemu moje osebe častil in slavil znanost, temveč, ker taisto povsod krepko in po svoji moči podpira. Zagreb je prepustil najlepši prostor znanosti in umetnosti brezplačno, za kar mu bodi prav posebna zahvala.

Hvala tudi bratom Slovencem, ki so prišli vdeleževati se slavnosti in so s tem sijajno dokazali, da mala reka ne more nikakor ločiti sinov ene in iste matere!

Hvala predsedniku akademije, čegar požrtovalnost in marljivost pospeševali ste dovršitev stavbe. Hvala tudi obema arhitektoma Schmidtu in Bolletu!

(Dalje prihodnjič.)

Deželni zbor kranjski.

Iz 14. seje deželnega zbora 18. oktobra.

(Dalje.)

Sprejmó se toraj sledeči predlogi finančnega odseka:

1. Skupna potrebščina deželnega zaklada za leto 1885. v znesku 525.635 gold. 27 $\frac{1}{4}$ kr. in dohodki v znesku 137.540 gold. 24 $\frac{1}{2}$ kr. se potrdijo.

2. Za potrebno zaklado primanjke v znesku 388.025 gold. 2 $\frac{3}{4}$ kr. naj se za leto 1885. pobira:

- 20% priklada na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa;
- samostojna naklada 3 gold. od vsakega hektolitra porabljenih žganih pijač;
- 21% priklada na celo predpisano svoto vseh neposrednih davkov z vsemi državnimi prikladami vred;
- konečna primanjka pokrije se iz obstoječe blagajnične gotovine.

3. Dežela se ob enem zaveže, povrniti one deželne naklade od žganih pijač, ki se plačujejo v Ljubljani, v slučajih, v katerih mora mestna občina ljubljanska mestne doklade po obstoječih ukazih povrniti, da bodo te deželne naklade zadevale le porabo.

4. Deželni odbor je pooblaščen in se mu ukazuje, da v zvezi z visoko deželno vlado izdela potrebne ukaze in postopanje gledé prestopkov, ki zadevajo samostojne naklade.

5. Deželnemu odboru se naroča, da preskrbi Najvišje dovoljenje za sklepe pod 2. a), b), c) in 3.

Prične se potem obravnava o lastni režiji v blaznici na Studencu. Poročevalec gosp. Detela v imenu odsekove večine predlaga:

„Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da stopi s kongregacijo usmiljenih sestrá v dogovor gledé premembe dotične pogodbe z dné 21. avgusta 1880. leta v ta namen, da se več toček dotične tarife zniža, na podlagi deželnemu odboru podane ponudbe z dné 25. septembra, št. 691, kakor tudi gledé v tej zadevi pridobljenega gradiva, ter da sklene z omenjeno kongregacijo za deželni zaklad ugodnejšo pogodbo zaradi hrane in postrežbe za blazne na Studenci.

V tem slučaju pa, ako bi se deželnemu odboru to ne posrečilo, se isti pooblasti, da redu usmiljenih sestrá pogodbo z dné 21. avgusta 1880. do 15. avgusta prihodnjega leta odpové“.

Za njim obširneje govori poročevalec manjšine dr. vit. Bleiweis tako-le:

Iz stališča previdno računajočega deželnega poslanca moral sem z ozirom na ogromne stroške, katere plačuje naša revna dežela vsako leto za oskrbovanje blaznih, staviti lansko leto predlog, naj se vpelje na Studenci

lastna režija. Veliko let uže delujem v blaznicah, osem let na Studenci, mislil sem toraj in imel nado, da vsled mojih praktičnih skušenj in dobrih informacij mi pač ne bode treba zagovarjati danes stališča manjšine odseka v ta namen izvoljenega. Na drugo stran moral sem pa tudi pričakovati, da se mi bode od vseh strani vsaj to pripoznalo, da sem storil le svojo dolžnost kot deželni poslanec, ko sem hotel po tem načinu odbremeniti deželo. A varal sem se, razposlal se je mojim gospodom kolegom in tudi drugim osebam po deželi neki pamflet, v katerem je nakopičeno toliko neresničnosti in zvijače, ob enem pa tudi se mi je očitalo, da sem imel pri stavljenji svojega predloga dvojni namen, odpraviti usmiljene sestre iz dežele in sebi kaj prislužiti. To je nesramno in neopravičeno natolcevanje in jaz bi želel, da bi se bil podpisal skladatelj tega pamfleta, kakor se to spodobi poštenjaku. Razvidno je pa ravno iz tega pamfleta, da je moj predlog zadel v centrum, ker se je oglasila kot anonimus najbolj prizadeta osoba in znano je vsem, da se oglasi taisti, kateremu se stopi na prste. Ko sem stavil predlog, imel sem dvojni namen, prvič prihraniti deželi vsako leto veliko svoto, drugič koristiti bolnikom in zavodu. Navesti hočem le nekatere točke, da bode razvideli, koliko preveč plača dežela na leto najemniku. Celi inventar na Studenci znaša 10.790 gold. 23 kr. V tem inventaru znašajo one stvari, katere se morajo vsako drugo ali tretje leto popraviti ali ponoviti 3599 gold. 86 kr. Celi drugi inventar, to so postelje, mize, postelna odeja ne potrebuje poprave ali obnovitve deset in več let, in vendar plačuje dežela redno za vzdrževanje inventara, katero reprezentuje svoto 10.797 gold. 23 kr., vsako leto nad 3000 gold., toraj več kot 33%. Druga velikanska svota je hrana za umobolne, za katero plačuje zdaj dežela vsako leto za 100 bolnikov 11.520 gld., pri lastni režiji pa bi znašala hrana za 100 umobolnih s kruhom in vinom vred 8946 gold. Ako se pa še ozi-ramo na sosedne dežele, v katerih je lastna režija v blaznicah uže z vspehom vpeljana, posebno na celovško blaznico, vidimo, da se ondi bolniki še veliko bolj po ceni oskrbujejo, da so tam cene za posamesna jedila izdatno manjša, kakor pri nas, in da bi naš sedanji jedilni list veljal za osobo le 19 $\frac{5}{10}$ kr. na dan, skupna svota izdatka za hrano umobolnih bi se zmanjšala od 8946 gold. na 7506 gold. Prištedilo bi se toraj vsako leto pri hrani umobolnih 4000 gold., o resnici moje trditve se lahko vsak prepriča iz računov in cen, katere je poslalo vodstvo blaznice ter magistrat celovski. A tudi pri drugih potrebščinah režije se zamore še mnogo prihraniti, temu ni oporekel ne en član dotičnega odseka, vendar se ne bodem spuščal v podrobnosti tega računa, omenil sem le glavne režijne točke, iz katerih se razvidi velika korist lastne režije. Preidem zdaj na dohodek, ki bi ga imela dežela pri lastni režiji od gospodarstva, namreč dohodek iz hleva, polja in vrta.

Čeravno se moj račun, katerega so potrdili izvedenci, kojim je znan svet in okoliščine posestva na Studenci, se ni vjemal z nazori odsekove večine, vendar ne polagam toliko vrednosti na denarni uspeh gospodarstva, katerega sem pa vendar nastavljal s pritrjenjem odseka na 600 gold., poglavitni dobiček pri gospodarstvu pride bolnikom na korist. Tukaj je v prvi vrsti psihiatričen uspeh merodajen in velike vrednosti.

V novejšem času se po vseh deželah ne zida več velikanskih hiš za dragi denar, povsod se zdaj izdelujejo bolj po ceni kolonije, v katerih se blazni izdatno porabijo pri celi ekonomiji v hlevu in celó pri raznih, s kmetijstvom združenih obrtih. Taka kolonija je v Altscherbitzu na južnem Nemškem, dospeli so tam uže skoro do vspeha, da bodejo kmalu brez deželnih done-skov oskrbovali 300 bolnikov, kateri si bodo sami za-

služili svojo oskrbovalnino. Isto sklenili so letos v deželnem zboru nižjeavstrijskem, ter bodejo po tej poti ne samo dosegli hitreje povoljnega vspeha v ozdravljenji, ampak tudi bolj ceneje oskrbovali bolnike. V tem tiči velika korist lastne režiije, na Studenci je vedno do 20 blaznih za delo pripravnih na razpolaganje, teh bi lahko porabili pri izdelovanji in vzdrževanji inventara, na polju in travnikih, v hlevu, kuhinji in pri perilu. Zdaj pa pri vseh teh delih ni mogoče, najemnik rabi bolnike le tam, ker mu to kaže lastna korist, in to je še odvisno od njegove dobre volje. Pač je v pogodbi izrečeno, da ima oškodovati delajoče blazne, kar tudi stori, a nikjer ne stoji, da jih mora rabiti. V hlevu, kuhinji, pri perilu in inventaru ne dobivajo za to pripravi bolniki dela pri najemniku, ker mu to ne kaže, vsled tega ostane velik del blaznih brez dela, to je pa škodljivo umobolnim, zakasni ali onemogoči ozdravljevanje, kar je na škodo fondu. A tudi dostojno gospodarstvo ovira psihiatričen uspeh, celó osobje na Studenci, od prvega strežaja do zadnjega hlapca je v službi najemnika, on prosto disponira z strežajskim osobjem, jim odkaže dela, katera so dostikrat v protislovji z njihovimi dolžnostmi, kot strežaji. Tudi imajo naravno le bolj korist svojega jih plačujočega gospodarja pred očmi in se manj ozirajo na potrebe bolnikov. Pritožbe zaradi slabe hrane od strani bolnikov strežaji le redkokrat oglašajo, ker bi tako oškodovali gospodarja. Da je pa dobro in le enemu gospodarju podložno strežajstvo prvo in glavno načelo dobro vredjene blaznice, pripozna celi izobraženi svet, zaradi tega se tudi strežaji v blaznicah bolje plačujejo in so se celó ustanovile šole za odgojitev dobrih blazničnih strežajev.

Zabavne stvari.

Zamet v stepah.

Poljski spisal Mihal Grabowski, preložil L. G. Podgoričan.

(Dalje.)

Takovo je Smilaščino videl tudi moj brat. Ko je bil prišel domov, pripovedal je o tej Ameriki, kakor da je sam našel jo, nagovarjal je očeta, naj posestvo kupi v teh krajih. To bi ne bilo težko bilo očetu; imel je dosti novcev na obrestih; ali ni hotel drugam vtikati jih; zdelo se mu je, da so najvarnejši v rokah vlastelinov, ki je posojal jim denar, ker gledé na davne čase, o spominu na premoč do krutih Turkov in Švedov, ni vdal se o nobeni priliki, da bi nečast bilagodila se imenom, ki so proslavila se s Turki in Švedi. Kesnejše se je preveril, da po Stanislavovskem pojasnilu, po naukih francoske ravnopravnosti teh imen lastniki niso verovali, da bi jim bilo treba kaj skrbeti zoper nečast; ko pa so bili sami sebe jeli prizanesljivo soditi, dospeli so skoro do tiste nečesti in do tistega zaničljivega predsodka, ki ga sploh uživajo. Mojega očeta, kar je sam priznaval, ni premikalo, naj v zemljo zakoplje kako znatno istino; ni ljubilo se mu, da bi bil posestvo kupil v daljnem kraju; — moral bi ga bil prepustiti sinom, ter slovo dati skrbi za mladi, še neizkušeni plod svojega zakona, ne bil bi jim več mogel biti za petami zgodnja leta njih života. Ali učinil je očetovski: zaupal je te misli svojih sinov tistemu, ki je bil posestvo v Smilanščini nasvetoval njemu in bratom, ki so goreče zagovarjali njega nasvèt. Priznal jim je, da ne bi rad naselil jih daleč od sebe, obečal je, da jim v sosedstvu preskrbi vasi — ali ker je moj starejši brat (ta, ki je bil vrnil se s svojega pota) imel dosti velik vpliv na očeta in ker je oča najraje imel ga med svo-

jimi otroci in največ upal mu, vdal se je in osobno šel ogledat okolico, ki je tako hvalil mu jo sin.

Smilanščina je sè svojim obrazom očetu pregnala obotavost. Ali očarala ga je z nekim drugim, nego s pisanimi prizori. Poznal je, da krije v svojem osrčji velike gospodarske koristi. Zemlja je tam bila res deviška; to je bila čisto črna prst, ki je nebo vsako leto posebe ojačilo jo — ne samo z listjem gostih lesov, kakor s kakim svežim gnojem, temuč tudi z listom — kakor nalašč povsodi po polji razsajenih hrastov, da so nekateri kraji podobni bili vsi tisti čudoviti redki dobravi; takisto je priroda tvorila i najbohotnejše travnike in samorastle lazi, ki ni treba bilo trebiti jih. Celi travniki detelje so na široko in daleč raztezali se ob rekah in po dnu vlažnih jarkov, a vse to bogatstvo z vodami, sè senom, s poljem in z lesovi je večalo to, ker je bilo vse na meji golih, suhotnih in malo rodovitih step. — Tudi narod je po godu bil mojemu oči. Nekov kmet je živel družabno. Na tistem dvoru je stalo nekoliko koč, v katerih je bivalo več pooženjenih sinov in pomoženih hčerí; ali vsi so bili tista družina in sedeli so za tisto mizo o poludne in o večerji. Sredi kroga med otroci in vnuki je sedela mati v belem re-sastem robci, oča pa je gori in doli hodil po izbi, kakor kak oča, v sinjem županu,*) na glavi je imel čapko iz kože, kakoršne imajo siva krimska jagnjeta, a v roci je imel sè srebrom okovano palico. Ko je moj oča pohajal vasi in prišel zdaj v to, zdaj v to selo, stopil je v hišo, ki je slučaj odločil mu jo, ali vselej ga je z veseljem sprejel gospodar, peljal v najboljše bivališče in vse prepustil mu, dal je sena in ovsa konjem, a ko je videl sluge plemenitega prišleca (o takih prilikah je bilo vse plemenito), ukazal je soprogi in hčerí, naj prineseti surovega masla, „saj znaš“ — dejal je — „Leh o petkih ne je slanina.“ Število kovčegov, žitnic, kašč je pričalo lastnikovo bogatstvo. Kedar je kateri teh gostoljubnih gospodarjev zvedel, zakaj potuje moj oča, nagovarjal ga je, naj kupi vas, kjer je kmet, — trdil je, da bi rad, da bi oča bil njegov vlastelin. Spominjali so se tistih časov, ko so Ljubomirci bili njih gospodarji. Priznavali so sami — ta čas, da je ubožcu promenila se usoda o vladí Potemkinovskih nastopnikov (sukcesor), bogatinu pa, da je ostala takova, kakoršna je bila popreje, splačevalo se je kmetu in gospodu, časi je po sto rubljev plačevala koč, zato pa je ni tlačilo nikakoršno drugo breme; ali slutili so, da tako ne more dolgo časa ostati več. Radi bi bili dobili, kar so trdili, popotnega gospoda, to je takega, da bi med njimi bival in sam vladal jih.

Tačas je največa posebnost bila to, da je človek kje tam najlaže, tako rekoč — zámán kupil taka dobra posestva, v takem mičnem kraju. Dobili so bili sveže posestvo dediči kneza Potemkina Tavriškega, ali ne, da bi jih zaničevali, lahko priznavamo, da niso znali, kaj imajo v lasti, kakor tudi knez Ksaverij ni znal, česa je znebil se. Potemkinom nastopniki so bili visoki ruski gospodje; v lasti niso imeli, razen svoje premične imovine, nikoli nič drugega, zato niso do céla poznali ni pravih sredstev, niti — koliko so vredna zemlja imanja; vikli**) so bili samo dragemu životu, velikim stroškom, in ker niso znali, kako bi jih večali, znebljali so se vasi za vasjo. Prodajali so sela, zdelo se jim je, da je najumnejše gospodarstvo to, in drug drugemu so hvallili se, ko so se razgovarjali o tej čudoviti razprodaji. Morda so politične misli (nazori) nagibale jih do takih prodaj, ali ta politika je odganjala kupce. Moj oča je na ponudbo dobil nekoliko najlepših vasi, cena ni bila

*) Župaa je dolga Staropoljska vrhna suknja.

**) Belokranjsk izraz — vikel, a, o, to je, vaje, a, o.